
ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ (18 жовтня 2013 року)

На черговому засіданні Президії НАН України 18 жовтня 2013 року члени Президії НАН України та запрошені заслухали такі питання:

- *Про деградацію матеріалів нафтогазових об'єктів довготривалої експлуатації та шляхи забезпечення їх працездатності (доповідач — член-кореспондент НАН України Є.І. Крижанівський)*
- *Про розроблення проекту Концепції розвитку НАН України (доповідач — академік НАН України Б.Є. Патон)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Ф. Мачулін)*
- *Кадрові та поточні питання*

На черговому засіданні члени Президії НАН України та запрошені заслухали доповідь ректора Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу члена-кореспондента НАН України **Євстахія Івановича Крижанівського** на тему **«Про деградацію матеріалів нафтогазових об'єктів довготривалої експлуатації та шляхи забезпечення їх працездатності»**.

Тривала та надійна експлуатація будь-якого обладнання, зокрема вітчизняної газотранспортної системи, значною мірою залежить від своєчасної діагностики корозійного стану матеріалів і використання сучасних технологій ремонту. В Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу МОН України здійснюються цільові дослідження впливу деградації матеріалів на їхні механічні й електрохімічні властивості. Зокрема, встановлено, що тривала експлуатація магістральних газопроводів спричиняє погіршення механічних і електрохімічних властивостей матеріалів — зниження твердості, ударної в'язкості, границі міцності, умовної границі плинності та значне збільшення відносного видовження. Відбувається також зниження анізотропії властивостей, набутої під час

виготовлення труб. За певних умов часова деградація експлуатованих матеріалів і зростання зовнішнього навантаження на трубопровід (зсуви ґрунту в горах, карстові утворення вздовж траси трубопроводу тощо) можуть призвести до аварійних руйнувань трубопроводів газотранспортної системи України.

Показано, що в процесі тривалої експлуатації нафтогазових об'єктів, зокрема свердловин для видобування газу, поряд із традиційною експлуатаційною деградацією матеріалів обладнання необхідно враховувати динаміку процесів, які відбуваються у робочому середовищі. Особливо це актуально для обсадних колон свердловин, коли гідророзрив провокує збільшення тріщин у масиві та зміну напруженого стану як породи, так і самої обсадної колони. Встановлено, що постійний моніторинг напруженого стану гірської породи можна ефективно здійснювати за допомогою природних імпульсів магнітного поля Землі. Запропоновану методику такого моніторингу успішно апробовано під час дослідження напруженого стану гірського масиву на Богородчанському підземному сховищі газу при заповненні та відборі природного газу, а одержані теоретичні

результати систематизовано у 3-томній монографії «Корозійно-воднева деградація нафтових і газових трубопроводів та її запобігання», підготовленої разом із науковцями Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України.

Незважаючи на отримані результати, на сьогодні ще недостатньо вивчено деградацію матеріалів обсадних труб у процесі їх довготривалої експлуатації, дію механічних напружень на обсадну колону при гідророзривах пластів та подальшій експлуатації свердловин. Особливості технологій та екологічні ризики під час видобування газу в умовах густозаселених районів України вимагають наукового супроводу цього проекту. За низької надійності матеріалів та недостатньої ремонтпридатності обсадних колон у свердловинах можуть відбуватися неконтрольовані процеси, які впродовж тривалої експлуатації матимуть негативний вплив на навколишнє середовище.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, головний інженер ПАТ «УкрТрансГаз» І.В. Лохман, директор Департаменту наукової діяльності та ліцензування МОН України О.В. Якименко, академіки НАН України З.Т. Назарчук і Я.С. Яцків. У виступах відзначалася актуальність проблеми деградації матеріалів нафтогазових об'єктів довготривалої експлуатації на прикладі газотранспортної системи України, яка успішно функціонує вже майже півстоліття. Багаторічні дослідження, проведені в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу, та отримані наукові результати є важливою складовою програми «Проблеми ресурсу і безпеки експлуатації конструкцій, споруд та машин», у виконанні якої задіяно 26 інститутів 8 відділень НАН України.

Виходячи з перспектив видобування в Україні вуглеводнів з традиційних і нетрадиційних джерел, сьогодні постає потреба в об'єднанні зусиль академічної, університетської та галузевої науки для забезпечення ефективного наукового супроводу розв'язання цієї технологічної проблеми.

Загалом Президія НАН України дала позитивну оцінку роботі, спрямованій на забезпечення безперебійного та безпечного функціонування нафтогазотранспортної системи України.

* * *

Далі Президія НАН України заслухала й обговорила доповідь президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона про розроблення проекту Концепції розвитку НАН України на 2014–2023 рр. Він нагадав, що заходами з реалізації зауважень і пропозицій, висловлених на цьогорічних Загальних зборах НАН України, передбачено розроблення Концепції розвитку Національної академії наук України. Цей важливий стратегічний документ має не лише стати програмою подальшої діяльності для Академії, Президії, відділень і всіх академічних установ, а й показати Уряду країни та суспільству загалом напрями вдосконалення діяльності Академії та її здатність відповідати на виклики часу.

Слід зазначити, що в Академії регулярно готуються програмні документи. Зокрема, в 1995 р. Президія НАН України затвердила програму реформування, а в 2005 р. — заходи з підвищення ефективності діяльності НАН України. Сьогодні вже проведено певну роботу з підготовки проекту Концепції. Від секцій, відділень, підрозділів апарату Президії надійшли пропозиції щодо структури та основних положень цього документа.

Передусім потрібно посилити наукове забезпечення розв'язання найважливіших державних проблем, активізувати роботу з підготовки та реалізації великих інноваційних проектів, налагодження для цього тіснішого співробітництва з галузевими міністерствами і відомствами, фінансово-промисловими і виробничими структурами. Необхідно встановити постійні та дієві контакти Академії з Кабінетом Міністрів України, міністерствами економіки, фінансів, освіти і науки, поглибити співпрацю з Комітетом з питань науки і освіти та іншими профільними комітетами Верховної Ради.

Основою такого співробітництва має стати більш ефективна науково-експертна діяльність Академії, яка повинна офіційно набути статусу головної науково-експертної організації України.

Подальшого вдосконалення потребує організація наукових досліджень. Слід домагатися суттєвого підвищення їх ефективності. Першочерговим завданням є також посилення координаційної ролі Академії у здійсненні фундаментальних досліджень в Україні. Активніше мають працювати наукові ради, насамперед міжвідомчі. Подальшого розвитку потребують також програмно-цільові та конкурсні засади в організації досліджень. При цьому важливо забезпечити принципи конкурентності та прозорості у розподілі коштів і, що найголовніше, високоякісну експертизу наукових проектів, запровадити більш якісне оцінювання результатів діяльності наукових установ. Саме на цих засадах мають ґрунтуватися оптимізація мережі академічних установ та нові підходи до розподілу фінансування.

Істотного вдосконалення потребує інноваційна інфраструктура Академії. Вкрай необхідною є реструктуризація дослідно-виробничої бази. Цю роботу слід поширити й на підприємницькі структури, які свого часу було створено при інститутах для трансферу розробок та технологій.

Пріоритетом кадрової політики Академії і надалі має бути залучення та закріплення талановитої молоді. Проте це усвідомлюють адміністрації далеко не всіх інститутів. Потрібно виробити цілеспрямовану, системну кадрову політику, яка б охоплювала всі вікові рівні. Реалізація такої політики повинна стимулювати професійне вдосконалення, забезпечувати ротацію кадрів, створювати умови для кар'єрного зростання науковців.

Нагальним завданням є отримання Національною академією наук України ліцензії на освітанську діяльність. Це пов'язано не лише з роботою аспірантури в установах НАН України, а й з необхідністю здійснювати в Академії підготовку магістрів за сучасними напрямками науки і техніки.

Проте вирішення кадрової проблеми неможливе без поліпшення соціального забезпечення працівників НАН України.

Крім того, у сучасних умовах вкрай важливим питанням є підвищення авторитету науки у суспільстві, популяризація її досягнень. Слід активізувати роботу, спрямовану на утвердження в громадській думці позитивного іміджу науки та НАН України, пропагувати досягнення українських учених, протидіяти поширенню псевдонаукових ідей.

Безперечно, подальше вдосконалення діяльності Академії пов'язане і з суттєвим поліпшенням матеріально-технічного та інформаційного забезпечення досліджень, розвитком видавничої діяльності, активізацією міжнародної співпраці, створенням дієвої системи захисту майнових інтересів Академії.

На завершення доповіді академік Б.Є. Патон підкреслив необхідність розроблення справді чіткої Концепції розвитку НАН України, яка має стати ефективною програмою подальшої діяльності Академії.

* * *

Під час засідання Президія НАН України заслухала інформацію про результати атестації молодих учених — стипендіатів НАН України та конкурсу на здобуття стипендій НАН України для молодих учених на поточні вакансії; про результати проведення 23–25 вересня 2013 р. V Національного конгресу з біоетики, учасники якого звернулися до представників владних структур, наукових та громадських організацій із закликом сприяти розвитку ідей біоетики як однієї з основних засад формування світогляду в сучасному суспільстві; про участь делегації НАН України у заходах з відзначення 70-річчя від дня заснування Національної академії наук Республіки Вірменія.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Затверджено:

- доктора юридичних наук **Устименка Володимира Анатолійовича** на посаді директора Інституту економіко-правових досліджень НАН України; прийнято рішення задовольнити прохання академіка НАН України **Мамутова Валентина Карловича** й увільнити його з посади директора цього Інституту за власним бажанням;
- академіка НАН України **Кубенка Веніаміна Дмитровича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Тимошенка Валерія Івановича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту технічної механіки НАН України і ДКА України;
- кандидата технічних наук **Петриченка Сергія Вікторовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту імпульсних процесів і технологій НАН України;
- кандидата біологічних наук **Приходько Світлану Анатоліївну** на посаді заступника директора з наукової роботи Донецького ботанічного саду НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Безверного Олександра Ігоровича** на посаді завідувача відділу електропружності Інституту механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Жука Олександра Петровича** на посаді вченого секретаря Інституту механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України;
- доктора геологічних наук **Євдощука Миколу Івановича** на посаді завідувача відділу геології вугільних родовищ Інституту геологічних наук НАН України;
- доктора хімічних наук **Трунову Олену Костянтинівну** на посаді завідувача відділу гетерофазного синтезу неорганічних сполук та матеріалів Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України;
- кандидата хімічних наук **Циганович Олену Анатоліївну** на посаді вченого секретаря Інсти-

туту біоколоїдної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка НАН України;

- кандидата філологічних наук **Яція Василя Олександровича** на посаді вченого секретаря Інституту української мови НАН України.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата технічних наук **Белобородова Ігоря Івановича** за багатолітню плідну наукову працю, високий професіоналізм та вагомий творчі здобутки в галузі триботехнічного матеріалознавства.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- головного наукового співробітника ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» доктора економічних наук, професора **Коваля Ярослава Васильовича** за багатолітню плідну наукову і науково-педагогічну діяльність, вагомий творчі здобутки та особистий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад лісочористування, розміщення і розвитку лісового комплексу, лісової політики, економічної оцінки лісових ресурсів;
- завідувача відділу Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України доктора економічних наук, професора **Осіпова Володимира Миколайовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомий особистий внесок у наукове дослідження соціально-економічних проблем регіонів Українського Причорномор'я та розроблення рекомендацій для їх вирішення;
- трудовий колектив Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України за багатолітню плідну працю, вагомий здобутки у професійній діяльності, значний внесок у розроблення наукових основ охорони рослинного світу та з нагоди 225-річчя від дня заснування Дендропарку.